

19:00, Szombat (november 5.), DUNA Televízió

Goldoni: Mirandolina

magyar színházi felvétel, 143 perc, 1986

rendező: Márton István, Zsámbéki Gábor

író: Carlo Goldoni

operatőr: Marczali László

szereplő(k):

Udvaros Dorottya (Mirandolina)

Benedek Miklós (Ripafratta lovag)

Major Tamás

Horváth József

Máthé Erzsí

Csonka Ibolya

Gáspár Sándor

Hollósi Frigyes

Közvetítés a Katona József Színházból, felvételről

Mirandolina, a bájos, okos firenzei fogadósnő akaratlanul is meghódítja valamennyi szállóvendége szívét. A fogadó három külföldi vendége közül kettő szerelmes a szép fogadósnéba, de a harmadik nem. Ripafratta lovag, akit hidegen hagynak a nők, gorombán bánik vele és kigúnyolja társait. Mirandolina ezért őt veszi ostrom alá...

A színházi előadást Zsámbéki Gábor rendezte.

Idő szerint | Hely szerint

Vetítik: DUNA TELEVÍZIÓ: Szombat (November 5.) 19:00

*

Carlo Goldoni

Született: 1707. február 25. (Velence)

Meghalt: 1793. február 8. (Párizs)

FILM:

A karnevál utolsó éjszakája (szín., magyar színházi felv.) (TV-film) író

A vízálarc (szín., mb., olasz rom. vígj., 2007) író

(F. L. Gassmann: Kritická noc) (1996) (TV-film) libretto

Goldoni: Mirandolina (szín., magyar színházi felv., 1986) (TV-film) író Vetítik: DUNA

TELEVÍZIÓ: Szombat (November 5.) 19:00

Badaranii (szín., román vígj., 1960) író

SZÍNHÁZ:

Chioggiai csetepaté író

bemutató: 1998. november 8. Új Színház

Chioggiai csetepaté író

bemutató: 2004. november 6. Móricz Zsigmond Színház

Chioggiai csetepaté író

bemutató: Dunaújvárosi Bartók Táncszínház

Chioggiai csetepaté író

bemutató: 2009. április 17. Vörösmarty Színház

Chioggiai csetepaté szerző

bemutató: 2010. október 1. Szatmárnémeti Északi Színház - Harag György Társulat

A chioggiai csetepaté író

bemutató: 2001. március 16. Csiky Gergely Színház

A chioggiai csetepaté író

bemutató: 2002. április 5. Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

A chioggiai csetepaté szerző

bemutató: 2009. március 5. Pesti Színház

Chioggiai csetepaté (avagy a sültök égeti szánkat) író

bemutató: Kaposvári Egyetem Művészeti Főiskolai kar

A fogadósnő író

bemutató: 2007. július 26. Centrál Színház

A háború író

bemutató: Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

A hazug író

bemutató: 2004. február 27. Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

A hazug író

bemutató: 2009. február 6. Pécsi Nemzeti Színház

A hazug szerző

bemutató: 2010. szeptember 19. Figura Stúdió Színház

Hebehurgya hölgyek író

bemutató: 2011. február 27. Kecskeméti Katona József Színház

A karnevál utolsó éjszakája író

bemutató: 2007. március 30. Katona József Színház

Karneválvégi éjszaka író

bemutató: 2005. október 23. Radnóti Miklós Színház

A kávéház író

bemutató: 2002. június 14. Gárdonyi Géza Színház

A kávéház író

bemutató: 2005. március 19. Vígszínház

A kávéház író

bemutató: 2008. szeptember 26. Szegedi Nemzeti Színház

Két úr szolgálja író

bemutató: 2000. november 14. Szigligeti Színház

Két úr szolgálja író

bemutató: 2001. április 7. Móricz Zsigmond Színház

Két úr szolgálja író

bemutató: Terézvárosi Szabadtéri Színház

Két úr szolgálja író

bemutató: 2007. június 28. Veszprémi Petőfi Színház

Két úr szolgálja író

bemutató: 2007. június 26. Klebelsberg Kultúrkúria

Két úr szolgálja író

bemutató: 2007. november 23. Szigligeti Színház

Két úr szolgálja író

bemutató: 2008. november 24. Tűzraktér

Két úr szolgálja író

bemutató: 2009. november 6. Kassai Thália Színház

Két úr szolgálja író

bemutató: Veszprémi Pannon Várszínház

A komédiaszínház író

bemutató: 2003. február 21. Veszprémi Petőfi Színház

A komédiaszínház író

bemutató: 2002. december 21. Örkény István Színház

Különös történet író

bemutató: 2007. június 24. Kisvárdai Várszínház

A legyező író

bemutató: 2006. január 21. Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza

A legyező író

bemutató: 2008. május 4. Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata

A legyező író

bemutató: Kecskeméti Katona József Színház

A legyező szerző

bemutató: Óbudai Társaskör - Óbudai Nyár

Leselkedők író

bemutató: 2003. március 21. Színház- és Filmművészeti Egyetem (Ódry Színpad)

Mirandolina író

bemutató: 2000. május 14. Radnóti Miklós Színház

Mirandolina író

bemutató: 2000. október 7. Győri Nemzeti Színház

Mirandolina író

bemutató: 2001. április 20. Hevesi Sándor Színház

Mirandolina író

bemutató: 2001. október 20. Kecskeméti Katona József Színház

Mirandolina író

bemutató: 2004. március 5. Magyar Színház

Mirandolina író

bemutató: 2008. október 25. Ikarosz Színház

Mirandolina író

bemutató: 2010. szeptember 21. Szekszárdi Német Színház

Nyaralás író

bemutató: 2003. május 9. Csiky Gergely Színház

Nyaralás-trilógia szerző

bemutató: 2009. május 27. Művészetek Palotája

Nyári kalandok (Trilogia della villeggiatura) író

bemutató: 2009. április 18. Új Színház

A patikus író

bemutató: 2002. június 20. Pasztell Színházi Társulás

A patikus, avagy orvos is lehet tisztességes író

bemutató: 2003. december 4. Csokonai Színház

Szégyentelenek író

bemutató: 1999. december 17. Új Színház

Terecske író

bemutató: 2009. július 31. Zsámbéki Színházi és Művészeti Bázis

Az új lakás író

bemutató: Akácos Udvar

Virgonc hölgyek, avagy a rózsaszín kokárda író

bemutató: 2003. június 20. Jászai Mari Színház, Népház

Carlo Goldoni végig nevetett és végig nevettegetett egy izgalmakkal teljes évszázadot, méghozzá két nyelven: olaszul és franciául. A kor nevezetes, nagy hatású írói - Voltaire, Rousseau, a Bécsben élő Metastasio, Goethe - elismeréssel írnak, beszélnek róla. Van úgy, hogy vígjátékait egyszerre játsszák Párizsban, Velencében, Bécsben, Weimarban. Halála óta is a legtöbbet játszott színpadi szerzők közé tartozik. A nagy ókori görög és latin komédiaszerzők, és az előbbi században élt Molière után ő fedezi fel a színpad számára a humor új forrásait, amelyek azóta is elemei az újkori és még újabb kori vígjátékoknak. Több mint 150 színművet írt, ezeknek java része vígjáték. Az antik görög drámákat és főleg a latin vígjátékírókat - Terentiust, Plautust - végigolvasta. Ezekből tanulta meg a humor lényegét. Úgy készült tudósnak, hogy már diákkorában drámákat írt, és az életben megismert érdekes alakokat szerepekké formálta. Előbb vidéki színjátszók, majd hamarosan városi színészcsoporthoz is felismerték drámáinak hatásosságát.

Jelentősebb komédiái:

Arlecchino, két úr szolgája (Arlecchino, servitore di due padroni) 1745, A kávéház (La bottega del caffè) 1750, A fogadósnő vagy Mirandolina (La locandiera) 1753

PORT.HU

*

CARLO GOLDONI (1707-1794)

Végig nevetett és végig nevettegetett egy izgalomokkal teljes évszázadot, méghozzá két nyelven: olaszul és franciául. A kor nevezetes, nagy hatású írói - Voltaire, Rousseau, a Bécsben élő olasz Metastasio, Goethe - elismeréssel írnak, beszélnek róla. Van úgy, hogy vígjátékait egyszerre játsszák Párizsban, Velencében, Bécsben, Weimarban. A felvilágosodás fénykorában ő is harcos felvilágosodottnak számít. De öregkorában, megérve a nagy francia forradalmat, meghököl. Ezt már nem érti, de a forradalmárok sem őt. Régóta járó ösztöndíját is megvonják. Igaz, később visszaadják, de akkor már 87 éves, hamarosan meg is hal. Halála óta is a legtöbbet játszott színpadi szerzők közé tartozik. A nagy ókori görög és latin komédiaszerzők, és az előbbi században élt Molière után ő fedezi fel a színpad számára a humor új forrásait, amelyek azóta is elemei az újkori és még újabb kori vígjátékoknak. Több mint 150 színjátékot írt, ezeknek java része vígjáték. Olykor azonban, hogy megmutassa, nem kevesebb ő, mint a tragédiaköltők, komoly hangú történelmi drámákkal arat sikereket. A tragikus sorsú bizánci hadvezérről, Belizárról írt ifjúkori drámája ugyanolyan zajos siker, mint "Két úr szolgája" című komédiája. - Szakadatlan író volta mellett volt rendező, színigazgató. És közben fiatal kora óta igen jó hírű jogász. Chioggiában évekig bíró, Velencében mindvégig az ügyvédi kamara tagja, tudós hírű, keresett perbeli képviselő. És nyelvészi buzgalommal kutatja az olasz, majd a francia tájszólásokat. Ezt az ismeretét fel is használja mint humorforrást. - E mozgalmas életet nagyon is jellemzik a szerelmi kalandok, házassága előtt az olyan nagy szerelmi botrányok, hogy hasznosabb menekülnie előlük, nehogy büntetőügyekké váljanak. Természetesen a szerelmi bonyodalmak is alkotórészei humorának. Jellemkomikum és helyzetkomikum - vagyis lélektani tartalmú vígjáték és váratlan fordulatokkal is nevettező bohózat egyaránt otthonos az ő színpadán.

Ez az évszázad a konokul fennmaradni akaró feudalizmus és a polgári változásokat - forradalmakat, reformokat - előkészítő felvilágosodás kora. Angliában már az előbbi században lezajlott a polgári forradalom, Franciaországban fénykoránál tart a felvilágosodás filozófiája és irodalma. A színpadokon már irányító múlt tragédiában is, komédiában is Shakespeare és a francia klasszicizmus. Élnek azonban az előbbi korokból örökölt színpadi formák is, mindenekelőtt az álarcos szerepalakítások és a vígjátékokban a "commedia dell'arte". Ezeknek nincs megírt szövege, csak a cselekmény menetét őrző canavacciók (kanavászok), amikor is a dialógusokat a színészek rögtönzik. Ez a műfaj háttérbe szorítja a szerzőt, a színész érzi magát alkotóművésznek. Goldoni egyik nagy újítása, hogy lassanként kiszorítja ezt a meggyökeresedett módszert, és újra a mű alkotójává emeli az író, költő, akinek a szövegét - a maga művészetével - csak tolmácsolja a színész. Goethe és Schiller weimari színháza éppen ezért ismeri fel nagy fordulatként Goldoni vígjátékait.

Az a jogásznak induló fiatalember, aki majd a jogi pályát is sikeresen futja be, már iskolás korában feltűnik mint szellemes dialógusíró. Apja jó hírű velencei orvos volt. Nagy műveltségű férfiú, aki a lehető legjobb nevelést igyekezett adni hamar tehetségesnek mutatkozó fiának. Ő azonban gyakran kényszerült távol lenni családjától. Sokfelé hívták gyógyítani, anyagi jólétüket ennek a jövedelemnek köszönhatték. Fia nevelését egyedül nem irányíthatta, felesége azonban nemcsak nagyszerű házasársa, de szokatlanul művelt, irodalom- és tudománykedvelő asszony volt. A leendő író ránevelte az olvasás szeretetére, a tudományok gyönyörűségére. Akárcsak a férje, ő is hamar rájött arra, hogy a jogtudás minden tevékenységnél hasznos. Goldoni pedig eleve jó tanulónak bizonyult, hasznosan nevelte az otthon, a szülői példaadás. Latinul, görögül, franciául tudni - ez gyermekkorától fogva természetes volt. Az antik görög drámákat és főleg a latin vígjátékírókat - Terentiust, Plautust - végigolvasta. Ezekből tanulta meg a humor lényegét. A korai papi iskolákban is kiváló tanuló volt, majd a jogtudományokat oktató tanintézetekben gyönyörködve itta az ókori, középkori és saját korabeli jogi ismereteket. Úgy készült tudósnak, hogy már diákkorában drámákat írt. És az életben megismert érdekes alakokat szerepekké formálta. Előbb vidéki színjátszók, majd hamarosan városi színészcsoporthoz is felismerték drámáinak hatásosságát. Akkor még nem is dőlt el, hogy mindenekelőtt vígjátékíró lesz. Korai tragédiáit is szívesen fogadták. Már chioggiai bírósági korában, de még inkább, amikor Velencében már keresett ügyvéd, a színházak egyre szívesebben látták vidám színjátékait.

Velencéből azonban menekülnie kellett, mert egy be nem váltott házassági ígéret folytán házasságszédelgés és előlegzett hozomány elsikkasztásának vádjával büntetőeljárás indult ellene. Tehát városról városra költözött. Az egységes Itália még nagyon távol volt, az olasz városok és tartományok külön-külön kis államok voltak. És szinte mindenhol másképpen beszéltek. Az olasz nyelvről ugyanis mindmáig sokan úgy vélik, hogy olasz nyelv nem létezik, az "olasz" gyűjtőneve az Itáliában beszélt, egymástól nagyon eltérő tájszólásoknak. Egy lombardiai olasz és egy szicíliai olasz ugyanúgy nem érti egymás beszédét, mint egy francia és egy német. Goldoni pedig, ahol csak járt, igyekezett alaposan megtanulni a tájszólást, és hamarosan azon a tájszóláson írt komédiát. Ezek fogalmazása közben jött rá arra a humorforrásra, hogy egymással beszéltet különböző tájszólású embereket. Olaszul beszélnek, de alig vagy egyáltalán nem is értik egymást.

Ez a nevetetés egyre többfelé lett népszerű. Goldoni témavilága is tetszett. A nézők saját világukat érezhették a színpadi játékban. A falu, a városi utca vagy főtér, a tengerpart, esetleg a

kocsma vagy a piac volt a színhely. Az alakok pedig jellegzetes jellemek. A "Világfi", a "Hazug", a "Fogadósnő", a "Ravasz szolgál" - aki esetleg két eltérő természetű urat szolgál, a "Felfuvalkodott" esetleg az "Alamuszi". Mindenki ismer ilyeneket, holott a színpadi szerzők általában nem ilyenekkel foglalkoznak. Goldonit tehát hívták is mindenfelől. Jogász tevékenységét is abbahagyta. Hol az egyik városban volt színigazgató, hol a másikban rendező, néha helyenként maga is fellépett színészként. A színdarabot azonban mindig maga írta. Eközben íróként is, rendezőként is szívósan igyekezett megvalósítani újításait, amelyek mindmáig hatnak a színházi gyakorlatban. Ez nem volt könnyű, a színészek tiltakoztak, olykor lázadoztak ellene. Az egyszerűbb feladat az álarc nélküli játék megszoktatása. Ez az ókor óta természetes játékforma a színpadokon sok helyütt már visszahúzódott. Angliában, utána Franciaországban már uralkodó volt a maszk helyett a maszkírozás, vagy saját arccal, esetleg festett és ragasztott szakállal módosított orcával való játszás. Itáliában azonban csökönyösen megmaradt vagy visszatért a jellemet jelző álarc. A színészek sokáig féltek saját arcukkal játszani. Ez a saját arccal való játék volt a "mimika". Újféle magatartásra készítette a színészeket. Mégis egyszerűbb volt leszoktatni őket az álarcról, mint a "commedia dell'arte" módszeréről, hogy tudniillik a színész ne rögtönözze a szöveget, hanem azt mondja, amit az író vagy költő írt. Ez ellen indulatosan küzdöttek a színészek. Szerintük a szerző dolga csak annyi, hogy leírja a cselekmény menetét, s jelezze, mikor melyik személy szólal meg. A hogyan után valósítsa meg a színész. Ezek a színészek úgy is érezték, hogy a színdarabot a színész valósítja meg. Goldoni előre megírt dialógusait a színészet megsemmisítésének látták. Ez ellen lépésről lépésre kellett küzdeni. Ennek módszere az volt, hogy a főhős szövegét szóról szóra megírta, de a többi személyét csak jelezte. Persze a megírt irodalmi, esetleg költői szöveg hatásosabb volt, mint a rögtönzések. Ezért lassan a mellékszereplők is kívánták vagy legalább elfogadták az egész színjáték végigszövegezését.

A műfajokban is újításra volt szükség. A commedia dell'arte mellett már a reneszánsz óta létezett a zenés-táncos "pastorale", a későbbi operett elődje. Monteverdi óta bevett műfaj lett a végigénekelte opera. Goldoninak is szüksége volt olykor zenére, de olyanra, amely csak kíséri-színesíti a cselekményt, és nem zavarja a dialógusok megértését. Ki is találta a mondott szöveg és hangszeres zene olyan vegyítését, amelyben világos a cselekmény, és külön-külön is gyönyörködtető a zeneszám. A zenészek nem is riadtak vissza a kísérezének komponálásától. A kor legnagyobb itáliai muzsikusa, Vivaldi is szívesen működött együtt Goldonival az új műfaj, a "zenés vígjáték" megvalósításában.

Az egyre népszerűbb írónak számos ellenfele is volt. Régi ízlés, maradi politika riadozott a felvilágosodás szellemétől, ez pedig áradt a kritikus élű jellemvígjátékokból is, a harsány bohózatokból is. Az ellenfelek közt volt egy igazi nagy tehetség: gróf Carlo Gozzi, szemléletében megrögzött, a feudalizmust örökkévalónak tartó író, költő, vitatkozó. Az ő műfaja a "mesejáték" volt. A különböző népek népmeséiből formált színes játékokat. Ő írta például a "Turandot"-ot, a "Szarvaskirály"-t. Sikeres is volt. Amikor Goldonit meghívták Rómába, ott szembekerült Gozzival. Személyes vetélkedés és politikai ellentét volt ez. Végül is a műfajteremtő, tehetséges arisztokrata elűzte Rómából a műfajteremtő tehetséges polgárt.

Híre azonban már eljutott Párizsba is. A franciák meghívták. Jó ideig vezethette a híres "Olasz színházat" (Théâtre des Italiens), amelyről mindmáig Boulevard des Italiens-nak nevezik a körutat, ahol állt. Neki mindegy volt, hogy az anyanyelvén vagy franciául ír. Utazgatott is az

országban, hogy tanulja a tájszólásokat, és nevettesen azzal, hogy egy gascogne-i beszélget egy elzászival, és nem értik egymást. Hosszú évekig élt Párizsban. Ott írta franciául prózai remekművét: önéletrajzát. A felvilágosodottak lelkesedtek érte, a nagyközönség ünnepelte, az államtól életjáradékot kapott. De túl volt már a nyolcvanadik évén, a felesége meghalt, már csak olykor-olykor írt még egy vígjátékot. És egyszerre kitört a forradalom. Minden megváltozott. Már nem értette, mi is történik, nem is gondolhatta, hogy felvilágosodott barátaival együtt ő is ezt a forradalmat készítette elő.

Hiába látogatott haza Velencébe, ott is idegen volt már. Végül megüzenték, hogy visszakapja életjáradékát, hiszen a forradalmárok legértelmesebbjei is tudták, hogy hozzájuk tartozik. Azt még megérte, hogy a járadék első esedékes részét átvehette. Örülhetett neki néhány napig. 87 éves korában meghalt. A 150-nél is több vígjátékból legalább tízet máig is játszanak mindenütt, ahol van színház.

*

CARLO GOLDONI
A HAZUG

FORDÍTOTTA:
MAGYARÓSI GIZELLA

<http://mek.niif.hu/00300/00399/00399.htm#n1>

+

ÉLETRAJZ

Carlo Goldoni
(1707-1793)

Carlo Goldoni korának leghatásosabb és legmaradandóbb értékű színpadi szerzője és újítoja

volt, bár családja a lehető legkonvencionálisabb foglalkozást választotta számára: ügyvédnek tanult, és pályája árnyékosabb szakaszaiban időnként vissza is menekült az ügyvédi lét nyugodt biztonságához. De igazi közege a színház volt, melyben valóságos forradalmat vitt végbe: ő volt az, aki a *commedia dell'arte*, az olasz vásári komédia hagyományait megtörve maszkok és jelzések helyett hús-vér figurákat, izgalmas és bonyolult jellemeket állított színpadra, a vázlatos, rögtönzött párbeszégeket pedig előre megírt, irodalmi szöveggel helyettesítette. Kezdetben, mint *A hazug* vagy a *Két úr szolgája* esetében, valódi emberi tartalommal töltötte meg a sorsüldözött szerelmesek, a zsémbes öregek, a tréfacsináló szolgák sablonjait, majd, ahogy reformja - a kezdeti kudarcok után - mind jobban beérett a közönség és a színészek körében, elhagyta a kor minden kínálkozó sémáját, és olyan darabokkal állt elő, amelyekben a "tragédia" és "komédia" műfaji skatulyái végképp érvényüket veszítik. Az élet itt egyszerre jelenik meg a maga bonyolultságában és egyszerűségében, a nyomorúság költészetté válik, a szenvedést (okozza szerelmi bánat vagy pénztelenség) megértéssel és mulatságosan ábrázolja, anélkül, hogy az élethelyzetek leegyszerűsödnek, a szereplők pedig veszítenének emberi differenciáltságukból. A Chioggiai csetepatéhoz vagy a Terecskéhez hasonló komédiáiban az olasz városok és falvak belső élete jelenik meg népieskedés nélkül, a viszonzott és viszonzatlan szerelem, a féltékenység, vagy a fiatalság és öregség különösen megértő és szeretetteljes ábrázolásával. Hősei nem az életből "ellessett" figurák, hanem a sorsukat - nyomorúságukat vagy éppen boldogságukat - rendkívül bonyolult módon megélő EMBEREK. Ebben rejlik Goldoni újítása, amely jóval túlmutat a korabeli színházi reformon, és, a műfajt tekintve, jelentőségében csak Moliere-hez hasonlítható. Késői műveiben (amilyen a *Mirandolina* vagy *A kávéház*) hihetetlenül gazdag problematikát jár körül, és egymásra kopírozódik bennük a nevetés és a keserűség; egyetlen jelenet képes egyszerre a tragédia és a börleszk, a vásári komédia, a düh és az irónia nyelvén megszólalni. Legérettebb vígjátékai, a műfaj többi remekművéhez hasonlóan leginkább tragikomédiák, melyekben a vérbő helyzetkomikum mögött felsejlik az élet fény-árnyék kettősségéből fakadó resignált szomorúság, keserű vagy megbocsátó irónia emberi esendőségünk fölött - talán ez is oka annak, hogy, akár Moliere-t, őt is valamiképp kortársunknak tekintjük, és egyike napjaink legtöbbet játszott vígjátékíróinak.

Forrás: <http://www.zalaszam.hu/szinhaz/evad/0001/mirandolina/egyeb/goldoni.htm>